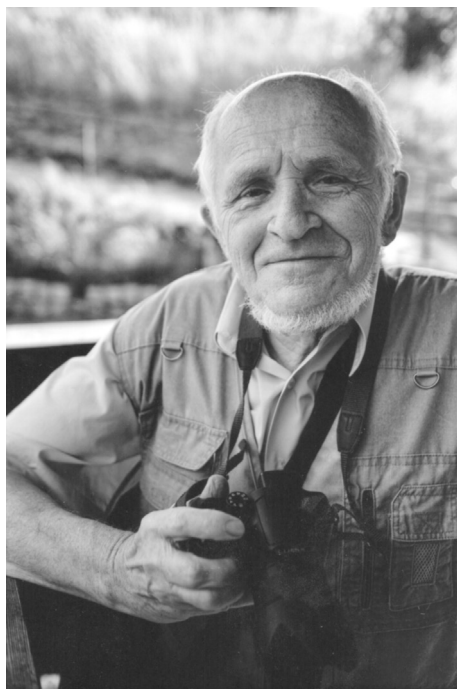

Wspomnienie o doktorze Edwardzie Świtalskim (1937–2022)

W dniu 9 czerwca 2022 r. zmarł dr Edward Świtalski, ceniony naukowiec i nauczyciel akademicki, wybitny dydaktyk geografii, długoletni kierownik Pracowni Dydaktyki Geografii w Instytucie Geografii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dr Edward Świtalski swoje długie, blisko 85-letnie życie, przeżył niezwykle aktywnie. Piastował wiele odpowiedzialnych stanowisk i pełnił również wiele funkcji, związanych z toruńską uczelnią, szkolnictwem, Polskim Towarzystwem Geograficznym, Wojewódzkim Ośrodkiem Metodycznym w Bydgoszczy.

Urodził się 24 września 1937 r. w Mieścisku k. Wągrowca, w Wielkopolsce. Tutaj w Wągrowcu ukończył Liceum Ogólnokształcące, a następnie w latach 1956–1959 odbył studia geograficzne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Pod kierunkiem prof. dr. hab. Kazimierza Łomniewskiego wykonał pracę magisterską – *Klimat lokalny Rynny Raduńskiej*. W latach 1959–1975 pracował jako nauczyciel geografii w Liceum Ogólnokształcącym w Koronowie, w którym w pełni rozwinął swój talent pedagogiczny i na wiele lat związał się z LO oraz miastem Koronowem. Powracał tutaj często, już jako dojrzały pedagog i dydaktyk, do swoich uczniów i przyjaciół, dzieląc się doświadczeniem oraz relacjami z licznych podróży zagranicznych. Również w bieżącym roku miał zaplanowane kolejne spotkania ze społecznością Koronowa i Torunia.

Równoległe z pracą w Liceum Ogólnokształcącym, Edward Świtalski pełnił kierownicze funkcje w systemie doradztwa metodycznego, początkowo w ramach powiatu bydgoskiego, a następnie w latach 1970–1972 jako kierownik sekcji geografii Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Bydgoszczy. Jego nadzór metodyczny wywarł istotny wpływ na poziom nauczania geografii w całym regionie kujawsko-pomorskim.

Zdobyte doświadczenie pedagogiczne oraz w zakresie doradztwa w dydaktyce geografii przyczyniło się do zatrudnienia Edwarda Świtalskiego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Pracę w Instytucie Geografii rozpoczął w 1975 r. na stanowisku starszego asystenta i w krótkim czasie (1977) obronił pracę doktorską pt. *Organizacja ćwiczeń terenowych w nauczaniu geografii a ich efektywność*, napisaną pod kierunkiem doc. dr. Jana Winklewskiego. W Instytucie Geografii UMK pracował przez 25 lat, tworząc od podstaw Pracownię Dydaktyki Geografii. Jako jej długoletni kierownik inicjował wiele konferencji, sympozjów i szkoleń o charakterze zarówno regionalnym, jak i ogólnopolskim. Równocześnie z pracą na Uczelni pełnił w latach 1985–1991 funkcję nauczyciela konsultanta w ODN (później WOM w Toruniu), a od 1991 r. w WOM w Ciechanowie. Nawiązał ścisłą współpracę naukową z wieloma placówkami tego typu w kraju oraz poza jego granicami. Odbył krótkoterminowe staże zagraniczne związane z organizacją i rolą zajęć terenowych w kształceniu geograficznym, w Arndt Moritz Universität w Greifswaldzie w Niemczech (1985) i w ośrodkach Field Studies Council w Wielkiej Brytanii (1991, 1993). Wielokrotnie uczestniczył w pracach bilateralnych Komisji Ekspertów ds. Doskonalenia Treści Podręczników Szkolnych z Historii i Geografii, z udziałem ekspertów z Bułgarii, Włoch, Niemiec i Austrii. Zorganizował też wyjazdy studyjne dla polskich nauczycieli geografii do Skandynawii, Hiszpanii i Portugalii. Pod kierunkiem dr. Edwarda Świtalskiego działały komisje w zakresie podręczników szkolnych i poradników metodycznych dla nauczycieli geografii. Ta współpraca owocowała nie tylko wymianą poglądów, ale miała też swoje odbicie w licznych publikacjach dr. Edwarda Świtalskiego. Tematyka 80 prac naukowych związana jest z metodami nauczania, w szczególności z ćwiczeniami w terenie, oraz ze środkami dydaktycznymi i materiałami pomocniczymi dla nauczycieli. Do ważniejszych prac należą: *Materiały pomocnicze do ćwiczeń z metodyki geografii* (1977), *Zajęcia fakultatywne z geografii w klasie IV, Przewodnik metodyczny dla nauczycieli* (1980), *Szkolne Koła Geograficzne i Krajoznawcze* (1985), *Zajęcia w terenie w nauczaniu geografii* (1990), *Podstawy geografii fizycznej ogólnej z elementami geologii. Podręcznik dla szkoły średniej* (wyd. I – 1992, wyd. 7 – 1997), *Poradnik metodyczny. Podstawy geografii fizycznej ogólnej z elementami geologii* (1995), *Geografia. Zeszyt dla klasy V* (1995), *Geografia dla klasy 5* (1997). W latach 90. XX w., gdy za jedno z ważniejszych zadań dydaktyki geografii uznano wykorzystanie komputerów w procesie kształcenia oraz nabycie przez kandydatów na nauczycieli kompetencji posługi-

wania się techniką komputerową, dr Edward Świtalski zainteresował się tą problematyką. W ramach współpracy z Ośrodkiem Badawczo-Rozwojowym Pomocy Naukowych i Sprzętu Szkolnego w Warszawie został współautorem dwóch edukacyjnych programów komputerowych z geografii, opracowanych w ramach projektu RRI-16 – *Wdrażanie techniki komputerowej do szkolnictwa powszechnego* (1988–1990). Przez wiele lat był członkiem Komitetu Redakcyjnego czasopisma przedmiotowo-metodycznego dla nauczycieli – „Geografia w Szkole”. W uznaniu zasług na polu edukacji otrzymał Nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania oraz Złoty Krzyż Zasługi.

W ramach zajęć dydaktycznych dr Edward Świtalski prowadził wykłady, ćwiczenia oraz ćwiczenia terenowe i warsztaty z dydaktyki geografii, krajoznawstwa i turystyki, dla słuchaczy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, czynnych nauczycieli geografii oraz na studiach podyplomowych. Przez 15 lat organizował podyplomowe praktyki terenowe dla nauczycieli geografii z północnej Polski w Giżycku. Czuwał też nad rozwojem pracowni geograficznych, zarówno w szkołach podstawowych, jak i liceach ogólnokształcących regionu kujawsko-pomorskiego. Za najbardziej wzorowo prowadzone uznawał np. te w Szkole Podstawowej nr 3 w Brodnicy oraz Liceum Ogólnokształcącym w Nowym Mieście Lubawskim, dokąd często zawoził swoich studentów i nauczycieli geografii. W dowód zasług m.in. na tej niwie, wyróżniony z jego inicjatywy został prof. LO w Nowym Mieście Lubawskim – mgr Bogdan Siemianowski, jako zwycięzca ogólnopolskiego konkursu Fundacji Innowacja o miano najlepszego nauczyciela roku.

Dr Edward Świtalski obok pracy naukowej i dydaktycznej udzielał się bardzo aktywnie w Polskim Towarzystwie Geograficznym. W latach 1981–1984 był przewodniczącym Sekcji Dydaktyki Geografii PTG. Przez 3 kadencje był członkiem zarządu Oddziału Toruńskiego PTG i przez wiele lat pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej OT PTG. Przez 32 lata był sekretarzem Komitetu Okręgowego Olimpiady Geograficznej w Toruniu (obejmującego 4 ówczesne województwa: bydgoskie, płockie, toruńskie i włocławskie). Pod jego kierunkiem wszystkie zawody Olimpiady Geograficznej były doskonale przeprowadzone pod względem merytorycznym i organizacyjnym. Wyłaniały też najlepszych kandydatów na zawody finałowe, w trakcie których uczniowie szkół Okręgu Toruńskiego OG uzyskiwali wysokie noty, a nierzadko laury olimpijskie. Za wkład włożony w rozwój Olimpiady Geograficznej otrzymał w 2006 r. zaszczytną Odznakę im. Prof. Anny Dylikowej (długoletniej przewodniczącej Olimpiad Geograficznych). Za wieloletnią, wzorową pracę na rzecz Polskiego Towarzystwa Geograficznego otrzymał także Złotą Odznakę PTG (1981), a w 2006 r. zaszczytny Medal PTG, przyznawany geografom, którzy: „... najlepiej zasłużyli się w badaniach i promowaniu geografii!”

Dr Edward Świtalski miał wiele pasji wynikających z jego cech charakteru, tj. pracowitości, odpowiedzialności oraz umiejętności przewidywać planistycz-

no-organizacyjnych. Przede wszystkim był człowiekiem niezwykle dobrze zorganizowanym, o ogromnej wiedzy i elokwencji/erudycji. W środowisku (nie tylko geografów) znana była jego systematyczność, skrupulatność i umiejętności organizatorskie oraz wymagalność tych cech od swoich studentów, ale też i nauczycieli – zwłaszcza na ćwiczeniach terenowych. Lubił organizować i prowadzić imprezy krajoznawczo-turystyczne, zarówno w kraju, jak i poza jego granicami, m.in. pod auspicjami Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Był świetnym mówcą, a jego prelekcje odbywały się zawsze przy pełnych salach. Mówił ciekawie, z pasją, i przede wszystkim był dobrze przygotowany, z bogatą dokumentacją prezentowanego regionu lub kraju. Był niezwykle popularizatorem wiedzy geograficznej i krajoznawczej. Swoją pasję do podróży i geografii przekazywał wszystkim, którzy podróżowali z nim po świecie i których spotykał podczas swoich licznych prelekcji w wielu miastach naszego kraju. Mimo swoich ponad 80 lat ciałem i duchem zawsze był młody, i w środowisku młodzieży czuł się bardzo dobrze.

Uroczystości pogrzebowe dr. Edwarda Świtalskiego odbyły się 14 czerwca 2022 r., najpierw w kościele pw. Miłosierdzia Bożego i św. Siostry Faustyny Kowalskiej, a następnie na Cmentarzu Komunalnym nr 2 w Toruniu. Środowisko uniwersyteckie oraz pedagogiczne całego regionu kujawsko-pomorskiego poniosło ogromną stratę. Dlatego też w dniu pogrzebu dr. Edwarda Świtalskiego zapełniła się zarówno świątynia, jak i cmentarz – koleżankami i kolegami oraz przede wszystkim byłymi studentami i uczniami Doktora, którzy przybyli z wielu miast i szkół regionu Pomorza i Kujaw, aby oddać swojemu Profesorowi, Koledze i Przyjacielowi należny hołd oraz wyrazić serdeczne podziękowanie i wdzięczną pamięć. Liczne wiązanki kwiatów były podziękowaniem za dobro, jakim obdarzył Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Polskie Towarzystwo Geograficzne, miasto Toruń i cały region kujawsko-pomorski. Wielu z nas miało zaszczyt i przyjemność współpracować i pozostawać w przyjacielskich relacjach z doktorem Edkiem do ostatnich dni jego życia. Był przykładem, że jesień życia może być aktywna i twórcza. Był dla nas wielkim autorytetem i przy tym darzyliśmy go ogromną sympatią. Był człowiekiem niezwykle życzliwością, cieszącym się powszechnym uznaniem. Pozostawił w żałobie małżonkę – Joannę, z którą przeżył 60 lat, oraz dwoje dzieci z rodzinami. Prezydent miasta Torunia w swoim pożegnaniu dr. Edwarda Świtalskiego na łamach „Dziennika Toruńskiego Nowości” stwierdził: „Przyniósł Toruniowi chlubę, zyskując renomę utalentowanego krajoznawcy, dbającego o tradycję kopernikańską i edukację młodego pokolenia”.

Jan Falkowski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Zbigniew Podgórski

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy